ԱՐՋԱԳԱՆԳ ՀԱՅԱՍՐԱԿԱՑ ԿԱՐԾԵԱՑ

ՀԱՆԴԻՍ ԱԶԳԱՅԻՆ

Ամէն իւրաքանչիւր շրջանը՝ 32 օրինակ է։
Տարագրութեան տեղն է Պոլիս, Զինճիրլի—խան վերի յարկ թիւ 18։
Դուրս երթալիք թերթից փոստայի ծախքը առնողին վրայ է։

Շրջանին գինը դահեկան կանխիկ 60
կիսաշրջանը » 30
Մեկ թիւը փարայ 30
Ծանուցմանց տողն է դահեկան 2

Բ· ՏԱՐԻ Բ· ՇՐՋԱՆ 1870 ԹԻԻ 92 ՅՈՒԼԻՍ 11

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԵՒ ՀԱՅՈՑ ԱՐԻ ՊԻՃԱԿԸ

(Շարունակութիւն տես Թիւ 91)

Ի բաց առեալ Բիւրտերն, կառավարութեան ժողովոյ անգամները եւս երբեմն թէ ուղղակի և թէ անուղղակի տասանորդական պարտքերը և աշնամ, այսինքն ոչխարի տուրքերը իլթիզամ կ'առնեն գաւառաց կուսակալներէն և գաւառապետներէն. երբեմն ուղղակի մէջ չմնալով դուրսէն մարդ մի կը գտնան յայտնի կամ գաղտնի գեղերու երես կ'առնեն, և երբեմն իրենց տղայի, փեսայի և այլ մօտաւոր ազգականի անունով սոյն գործին ձեռնամուխ կը լինին. այս կերպ կանոնազանցութիւն՝ի հարկէ տեղական կառավարութեան գիտութեան կամ աչք գոցելու չափ զանցառութենէ կը հետեւի.

Մինգամ մի մոռանալու է թէ, երբ այս տեսակ մարդիկ գեղերը միւլթազիմի կը խրկեն իրենց կողմանէ. խեղճ գիւղացիք թէ որչափ կը նեղուին, որչափ կը տագնապին, որչափ կը հարստահարուին. տագնապելով կ'ուղեն բողոքել. բայց օրի՞ն վրայ բողոքեն. գիտեն խեղճերը որ իրենց բողոք չի պիտոր լսուի. վասն զի միւլթազիմների պաշտպանք ժողովքի մէջ նըստած, բողոքելու ժամանակ ղեղացիները մեղաւոր և անիրաւ կը ցուցնեն կառավարութեան առաջ, և իւր կողմանէ խրկուած մարդ կամ ազգական և բարեկամ կ'արդարացնէ, չատ անգամ պատահած է, որ եթէ այս բողոքոյ միջոցին գիւղացիին բան մը չկրնայ ընել, սակայն ոս պահելով սրտին մէջ, ուրիշ ժամանակ ուրիշ ոչինչ գործ մի պատրուակ բռնելով խեղճ գիւղացին վտանգի բերելով կը ձնաշէ. թէ և բարեբնամ տէրութիւն լսուիւ արգիլած է, որ կառավարութեան ժողովոյ անդամ ընտրուած մարդիկ երբէք միւլթազիմների գործի մէջ թէ ուղղակի և թէ անուղղակի չմտնան. սակայն ցաւալին այն է որ տէրութեան արդար հրամանները և օրէնքները չատ գաւառներու մէջ՝ի գործ չի դրուիր. մանաւանդ կարնոյ կուսակալութեան ներքեւ Մուշ, Բաղէշ, Բլի, Թերճան, Կարս, Պէյազիտ և այլ տեղեր. ասկէ քանի տարի յառաջ Մշոյ և Բաղիշոյ կողմերը գաւառապետներ երբեմն խիստ ծածուկ, և երբեմն եւս յայտնի միւլթէզիմոյ հետ ընկերութիւն (այսինքն օր-

թախճուքիւն) ընելնին լսած և տեսնուած է։

Գաւառաց մէջ կառավարութեան ժողովքի անդամներ իրենց ձեռքի տակ եղած մարդիկ զապթիէ գրել կուտան։ բայց այնպիսի անյարմար և անհաւատարիմ մարդիկ կը դանուին մէջերնին, որ վոխանակ կառավարութեան գործ տեսնալու, շատ անգամ կառավարութեան գործ երեսի վրայ ձգելով այս կողմ միւս կողմ պարապ ժամանակ կ'անցունեն, և եթէ պաշտօնիւ մի գեղերը խրկուին, վոխանակ գիւղացւոց պաշտպանութիւն ընելու, վիշտեր թեթեւցնելու, կ'սկսին իրենք ևս խեղճ գիւղացիք նեղել ընծայի պատրուակաւ ղանաղան բաներ խնդրել և առնել։ խեղճ գիւղացին կարողութիւն չունի չտալու։ վասն զի կ'երկնչի, ձուլէ իրեն վրայ զրպարտութիւն ընելով կառավարութեան մատնէ, շատ ժամանակ նոյն սպասաւորաց մէջ անբարոյական անձինք գըտնուելով երբեմն պարկեշտ ընտանեաց անպատուութիւն բերելու կ'աշխատին, երբ գիւղերու և թաղերու մէջ կը չրջին և գործ կ'ունենան, ամեն մարդ դիտէ որ մեր բարեխնամ պետութիւն օրինադրած է, որ վարուց ու բարուց կողմանէ վկայեալ, և ըստ ամենայնի հաւատարիմ մարդիկ կոչուին այնպիսի վաւուկ պաշտօններու, և տերութեան ճանչցուած և հաւատարիմ մարդիկ երաշխաւոր տալով կառավարութեան և երկրի ժողովուրդ ապահովցնեն։ այս պակասութիւն երբէք մեր բարեխնամ կառավարութեան չէ, այլ գաւառաց գաւառապետներու որք տերութեան կանոններ ճշդիւ 'ի գործ դնելու անփոյթ կը լինին։ Տերութեան կանոն կ'օրինադրէ որ ոստիկաններ երբ գործ մի ունենան գիւղերը երթան, եթէ ոտաւոր են, մէկ գիշերուան և առաւօտեան կերակուր և ծախուց փոխարէն 60 փող։ պիտոր վճարեն գիւղացւոյն։ իսկ եթէ ձիաւոր է ոստիկանը, մէկ գիշերուան և առաւօտեան կենալու և ուտելու համար պիտոր վճարել 3 ղրչ։ բայց գեռ Լսիոյ շատ կողմեր սոյն կանոնադրութիւն 'ի գործ դրուած չէ, ոչ թէ միայն գիւղացիք առհասարակ բարեխնամ կառավարութեան սոյն բարերար օրէնքները լսած և իմացած են։ այլ թէ երկրի բոլոր ժողովուրդք։ և մինչեւ անդամ քիւրտեր։ բայց երբ երկրի ժողովուրդ այսինքն քաղաքացիք, և մանաւանդ քիւրտեր կը տեսնան թէ կառավարութեան կողմի հաւատարիմ մարդիկ իրենց պարտաւորութիւն ճանաչելով ստակ մի չեն վճարեր գիւղացւոյն։ ուստի իրենք ալ երբ գիւղեր հանդիպին երբէք չեն ուզեր բան մի վճարել գիւղացւոյն, որովք խեղճ գիւղացին կը հարստահարուի։

Այս կերպ հարստահարութեանց աւելի այն գիւղացիք մատնուած են, որոց գիւղ մէկ և կամ քանի մի ճանապարհի մէջ ընկած է, որ նականաբար երթեւեկներ այս տեսակ գիւղերու մէջ շատ անգամ յաճախելով գեղացիներ կը հարստահարին։ ուստի այսպիսի ճանապարհի վրայ կեցած գիւղացիք շատ անգամ ստիպուած են կառավարութեան բողոքել իրենց այն կերպ հարստահարութեանց առաջքն առնելու ճար մի գտնալ։ բայց կարծեմ որ դեռ ցայսօր շատեր կը բողոքեն։ եթէ բարերար ու մարդասէր գաւառապետներ գտնան, երբեմն իրենց բողոք լսելի կը լինի։ իսկ եթէ անհոգ, և երկրի զարգացման անփոյթ մէկին հանդիպին երբէք իրենց բողոք լսելի չը լինիր։

կառավարութիւն օրինադրած է, որ եթէ կուսակալութեանց և թէ գաւառաց ժողովոյ անդամներ թէ Մահմետական և թէ Քրիստեայ երկու տարին անգամ փոխուին, և ժողովրդոց կողմանէ տերութեան հաւատարիմ և ժողովրդոց վստահելի անձինք ընտրուելով նստին ժողովքի մէջ, բայց շատ գաւառաց մէջ տեսնուած է որ ժողովոց անդամք ոչ տերութեան հաւատարիմ են, և ոչ երկրի ժողովրդոց համակրութիւն և վստահութիւն վաստակած ժողովքի անդամ կընտրուին խարդախ միջոցներով և որովհետև այնպիսի մարդիկ հինուց 'ի վեր սորված են դատաստաններու մէջ ակնառութիւն և կողմնապահութիւն ընելով կաշառք առնուլ, որով միայն կրնան իրենց անարդար նպատակին հասնիլ։ ուստի երկրի ժողովուրդք թէ Մահմետականք և թէ Քրիստոնեայք շատ անգամ ստիպուած են այսպիսի ժողովականաց դէմ բողոքել, ոչ միայն կուսակալութեանց առեաններ, այլև շատ անգամ

իւրեանց իրաւացի բողոքները կը հասցունեն մինչեւ բարեվնամ օգոստոսեան եւ ողորմած կայսեր ատեան. արդարեւ այնպիսի մարդիկ կան ժողովոց մէջ, որք ժամանակով եւ դարձքերով հինցած՝ երկրի ժողովրդոց սիրտ եւ հոգին վշտացուցած են։ կը համարձակիմ ըսել որ այնպիսի մարդիկ կան ժողովքի անդամ՝ որ մինչեւ անդամ դաղտնի յարաբերութիւն ունին բռնաւոր եւ աւազակ ցրդաց հետ, ինչպէս են կարնոյ, Մշոյ, կարսոյ եւ բաղիշոյ ժողովականներէն ոմանք, երբեմն երբոր կառավարութիւն դէշ մարդիկ կուզէ ձեռք բերել եւ պատժել, կը տեսնես որ վերը յիշուած ժողովականներէն մէկը դաղտնի իմաց կուտայ բռնաւորին կամ աւազակին որ փախչի եւ ժամանակ մի երես ծածկէ, մինչեւ ինքն ճար մը դտնայ զինքն ազատելու, եւ եթէ այս կերպով չկրնայ առաջքն առնուլ եւ յանցաւորն որևիցէ միջոցաւ կառավարութեան ձեռք մտանուի եւ բանտ դրուի, կսկիծ զայն ազատելու համար թէ յայտնի եւ թէ դաղտնի միջոցներով այնքան աշխատիլ, մինչեւ ինքնաւարն եւ յանցաւորն կառավարութեան ձեռքէն հանել եւ ազատել, այնուհետեւ տեսնալու է թէ ազատեալն որչափ յանդգնութեամբ պիտոր գործէ, երբ առաջ երկիւղիւ պաշարեալ կը գործէր։ Ուստի կը խնդրուի բարեվնամ կառավարութենէն որ այնպիսի անհաւատարիմ եւ անվստահելի մարդիկ իւր ժողովքներէն՝ ի բաց վարելով ժողովրդին արդար ձայնին լսէ հայրաբար։

Շաբռնակելի

ԱԶԳԱՅԻՆ

Երուսաղիմայ պատրիարքական փոխանորդը. Տ. Խորէն Հօր կողմանէ — ինչպէս ուրիշ լրագրոց, նոյնպէս Մամլոյ — եդիպտոսի մէջ վերջին օրերս տեղի ունեցած և մայրաքաղաքիս մէջ տարաձայն զրոյցներու արձագանք դարձած անհասկնալի անցքին նկատմամբ երկու նամակներ ղրկուած է՝ ի հրատարակութիւն։

Սակայն ներումն կը խնդրենք Նորին Գերապատուութենէն յիշեալ երկար նամակները չհրատարակելնուս՝ արդէն ուրիշ լրագրոց մէջ հրատարակուած ըլլալուն պատճառաւ։

— Վաղը՝ Դանտիլլիի եկեղեցւոյն տարեդարձն ըլլալով՝ ըստ խնդրոյ գիւղացւոց դեր. երեմիա սրբազանը պիտի Ս. Պատարագ մատուցանէ։

— Վատպուրականի մէջ Սանդխտեան աղջկանց անդրանիկ վարժարանին բացման համար Ա.մեն. Հայրիկէն մանաւանդ հրահանգներ ղրկուած է արդէն, և տեղւոյն Տ. Դիոնէսիոս քահանային ալ դասատու ընտրուած. նոյն վարժարանին համար։

Կ'ատուգեմք որ Բօլօղ անունով մեր պէչիկճաչի Յովհաննէսին պէս վարժապետ մը իրեն կարճամիտ համախոհներովը՝ դպրոցին բացմանը դէմ յայտնապէս կ'ատպատամբին եղեր։

Սրբազան Հայրիկին ուշադրութեանը կը յանձնենք այս տողերը։

— Բաղեշու վիճակին Գումայ վանուց վարդան վարդապետը — որ բաւական տարիներէ՝ ի վեր յիշեալ վանքին մէջ կը ճնայ — իւր անհոգ և մեղկ կացութեանը համար՝ թէմական ժողովրդոց մէջ այս օրերս դանգատները շատնալով հանրադրութիւն մը կը պատրաստեն եղեր կրօնական ժողովին տալու՝ անոր տեղ ուրիշ նոր վանահայր մը խնդրելու համար։

— Արգոյ Դ. Մանդակունիի Ամբաշու ծուսոյ հետ ունեցած թերհաշիւը կը յուսանք որ յառաջիկայ չաբթուս կը դոցուի հետաքրքիր և բանասէր աղդայնոյ բաղձանացը համեմատ։

— Վանայ Արարուց եկեղեցւոյ անարժան Տ. Գևորսը՝ — որ իւր անվայել և պժդալի գործոցը համար յաղթամար կղզին մինչեւ ցմահ յաքսոր դատապարտուած է եղեր — չենք գիտեր ինչ անձանօթ թելադրութեամբ մը առօք փառօք վան վերադարձեր է։

— Վանէն եկած նամակներէն կը լսեմք որ հրապարակային դէպքերէ մը մէջ կը դտնուի եղեր տեղւոյն Ս. Յակոբ եկեղեցւոյ վարժարանը։

Մեծ յոյս կը տածենք այն յուսատիճաղ յարկին նկատմամբ, որ արդէն իր ընտիր և կրթճաշակովը մեղմ վաղատանօթ Ամիրճանեան Գ. Տիգրանի պէս ուսումնասիրդ, աղատամիտ և

վառվռուն երևոյթ մը խնամոյ ներքեւ յանձնուեր է։

— Տարիէ մը ՚ի վեր Իւսկիւտար Պալըր— պաշխի մէջ Գրժ. Խանճեան Տ. Գաբրիէլ անձնանուէր քահանային տնօրէնութեանը տակ բացուած Ազարատեան երկաթե մանուկներու վարժարանը խիստ գոհացուցիչ վիճակ մը առած է այս օրերս իր մէջի աւանդուած ընտիր դասախօսութիւններովը՝ որուն համար կը վերագրեմք մեր շնորհակալիքը յայտնել նորին արժանապատուութեան և մաղթել յարատեւութիւն։

Յիշեալ դպրոցին մէջ աղջկանց համար թէև Մարմնամարզութիւն, Անգամաշնութեան պէս խաժամուժը պատրող երկրորդական ուսումները չեն արուիր, սակայն ապագային մէջ բարեկիրթ մայրեր հասցնելու բոլոր պէտք եղած դիտութիւնները կը դասախօսուին։

— Յուսախութեամբ կ՚իմանամք որ՝ երկար ժամանակէ ՚ի վեր Հայ դրագէտներէն փարիզ պանդխտող Մեծայարդ Միսաքեան Խաչատուր Էֆէնտին մօտերս վսեմ. Երամեան Գէորգ պէյին հետ Պոլիս պիտի վերադառնան։

— Սէլամըզլի նորընտիր Թաղ. Խորհուրդը կիւրակէ օրն իր պաշտօնին ձեռնարկեց։

Կը յուսամք որ ներկայ պատուարժան Խորհուրդը՝ նախորդին անդրաժողովրդական ընթացքը մոռցնել պիտի տայ . . . ։

— Խառն ժողովը երշնկայի ընդարձակ առաջնորդութիւնը Բաբերդի վիճակին հետ միացնելով շաբթուս դեր. Ալէքսեեան Գրիգորիս վարդապետին հովուութեանը յանձնեց վիճակային խնդրանօք։

Նորին գերապատուութիւնը այն տեսակ մը փառամոլ և պոռոտաբոյծ առաջնորդներէն չըլլալով՝ լուիկ մնչիկ կը գործէ, ինչ որ ժողովուրդին կենաց, պատուոյ և ստացուածոյ ապահովութեանը կը պատկանին։

— Մեղուի կնախնդիր ակնոցաւոր վարժապետը ինչպէս 1863 ին բացօթեայ դաշտի մը մէջ՝ իւր ընկերական անհեթեթ վարմունքը հըրաշափառապէս խայտառակուեցաւ, նոյնպէս կ՚իմանամք որ նմանօրինակ «ղուրդ-ընկոյզ» պէսպիւ քաէրէի մէջ ալ նախընթաց ամսուն բըռնուելով դանաբեկ եղեր է։

Ի մանկութենէ իշու կաթով սնած այս քօքոնա պարոնը՝ երեխուրիշ անգամ ալ այսպիսի լկիրշ ընթացքի մը մէջ դտնուելու ըլլայ՝ վայրկեան մը չպիտի վարանինք յայտնել անուանէ մկրտելու . . . . . ։

Ահա բաբերդէն ներկած նամակը զոր հրատարակել խոստացած էինք՝ օրագրոյս 88. թիւով։

. . . Էֆէնտի .

Թուականէս երկու օր առաջ վիճակիս առաջնորդ Գեր. Դրիդորիս Ծ. վարդապետ Ալէքսեեան Բաբերդու մէջ պատահած ապանութեան խնդրոյն համար անձամբ կարին երթալէն վաստկած հիւանդութենէն մնացած տկարութեան դարման տանելու եւ միանգամայն վիճակիս վերաբերած քանի մը կարեւոր խնդրոց կարգադրութեանը համար ճամբայ ելաւ դէպի Կ. Պոլիս։

Յիշեալ առաջնորդին նկատմամբ չենք ուզեր երկարօրէն խօսիլ, քանզի վիճակիս ժողովուրդը գիւղ եւ քաղաք անոր նկատմամբ հանրագրութիւն մը կը պատրաստէ, զոր պատրիարքարան հասած ժամանակ կրնաք տեսնել եւ տեղեկանալ։

Իւր առաջնորդական միամեայ չրջանին մէջ գոհ ըրաւ իրեն խնամոց յանձնուած ժողովուրդը եւ յուսով եմք որ քիչ ժամանակէն վերադառնալով կատարէ իւր բացակայութեամբը վիրաւորած սրտերը։

Կասկած մը ունինք, զի մի դուցէ վիճակին անձկութիւնը պատճառ բռնելով հրաժարի, սակայն կը յիշեմք իւր բաժանման ժամուն ՚ի ներկայութեան խուռն բազմութեան եւ դպրոցական մանկտեաց արտասուաթոր աչօք բսած այն խօսքը թէ « Եթէ մոռացայց զքեզ Բաբերդ մոռացի ղիս աջն »։

Այսքան մը միայն խօսելէ ետքը անհամբեր կսպասեմք իւր ցանկալի տեսութիւնը վայելել, ուրուն եմք ՚ի սրտէ փափագող։

1870 Յունիս 17 * * *

՚ի Բաբերդ

. . . Խմբագիր .

Կ՚ըողբեմք Սերաստացի Խաւբ Թերս մականուանեալ անձին դէմ որ բոլոր Աղդին՝ Ամեն-

Հայրիկին՝ պատուական կղերայ և ժողովակա-
նայ անլուր հայոյանքներ տեղացնելով՝ ան-
պատիժ մնացած և այսպիսի լերք և ամբարիշտ
մը Սերաստացւոյ (ոմանց) կողմանէ վոխանորդ
ներկայացած է։ Կը խնդրեմք սոյն ամբաստան-
եալին արդարացի պատիժ և դատապարտու-
թիւնը։

Բ. կը խնդրեմք մեր Ս. Նշան վանքէն վեր-
դուած ձեռագիր և անգին հին մատեաններ-
րուն տեղը դարձուիլն։ (որոյ ուր ըլլալն դեռ
յայտնի չէ։) Ահա հոս՝ի Պօլիս կը գտնուին
տուողն ու առնողը։ Ասոնց վրայ արդէն ապ-
դային լրագիրք խօսած են։

Մինչդեռ այս մատեաններուն կողիքը վրայ
նախկին հանդուցեալ Ս. Հայրապետաց և Հարց
ստորագրեալ անէծքներ և նղովքները կը գըտ-
նուին իրեն սեպհականողին, ծախողին, կոր-
սընդնողին և ո՛ր և իցէ կերպով վանքէն դուրս
հանողին վրայ, և առանց ասոնց աղդեցու-
թեանը վոսքորի ափունքները կը դեղերին յիշ-
եալ մատեանները. ուրիշ դոյքեր և անօթներ՝
որոց վրայ անէծք և նղովք դրոշմուած չեն
վանքէն դուրս հանողին վրայ, արդեօք անո՞նք
Չինաստանի՝ կամ Հնդկաստանի կամ երկրիս որ
հեռաւոր խորշերը յայց ելած են։

Այս կէտերը Աղգ. վարչութեան ուշադ-
րութեանը կը յանձնեմք, որպէս զի թէ Սե-
բաստիոյ, և թէ ուրիշ վանօրէից նկատմամբ
անհրաժեշտ պէտք եղած տնօրինութիւններն
ընելով յիշեալ դոյքերը և հնութիւնները տնօ-
րէն միապետաց և անխիղճ կղերայ ոտս ըլլա-
լու վտանգ էն ապահով մնայ։

Խնդրեմք, . . . Խմբագիր, որ բարեհաճիք
սոյն բողոքներնուս Ձեր ազատախօս Հանդիսին
մէջ անկիւն մը չնորհել։

Ի Դիմաց
Սեբաստիոյ ողջամիտ
հասարակութեան
Ստորագրութիւնք։

7 Յուլիս 1870
Կ. Պօլիս։

ՄԵՓԻՍՏՈՓԵԼԻ ՄԵՆԱՄԱՐՏՈՒԹԻՒՆԸ

Շաբթուս օր մը Մեփիստոփել՝ տեսնելով
մեր Սարտէլաճիին յուսահատաբար դատարար-
քարանի դրանը առջին պըքտալը՝ անվիճապէս
մենամարտութեան կը բռնուին։

— Իշմէ հասանք, Սարտէլաճի պաշի, տա
թապլադ դլխէդ վար առ տէ դէմ առ դէմ
կռուինք, չիւնքի այս մենամարտութեան ա-
ռաջարկութիւնը դուն ինծի ըրիր։

— Հայ հայ, եվէլ Ալլահ թէքմիլ դուվէ-
թիմ իլէ, ամմա երկու կողմանէ չահիտներ
պէտք է ունենանք որ օրէնքին քով սպանու-
թիւն ըրած չը սեպուինք։

— Է՛հ, իմ կողմանէս՝ ես ինծի համար չա-
հիտ կըլլամ, դուն քեզի համար ով կուզես։

— Մեխլիաը, Մէմլուքը, էչմ . . . միա-
բանութիւնը, աղդին տօլանըրճիները . . .։

— Ա՛ճանըմ, քիչ մը կանդ առ,ատ որ-
չափ տալխավութիւններ են, Բրուսիոյ դէմ ոչ-
ֆերի՞ կերթանք կոր . . . հիմա պիտի եղլատ
թիմարխանէին մարդիկներն ալ չահիտի պի-
տի կանչես։

— Հայ հայ, հացս կերեր, փարաս առեր,
չուլս են հագեր, հելպէթաէ անոնք ալ պիտի
դան ա՛։

— Աղէկ ամա, ատոնց ամենն ալ բարեկամ
են քեզի, հիչ տիւշման փէյտահ չըրիր։

— Ես, քու չըլլալու աղայէդ ու սա Օրա-
դիր ըսուած ապերասխաէն զատ հիչ մէկ տիւշ-
ման մը չունիմ, կան ալ նէ ուտող ուրացող,
ճահիլ, միւթէճահիլ մարդիկներ են քի՝ այս
օրերը փրկիչին հիսապի տէֆթէրները մէջ խա-
ղալուն համար իմ կողմն ձգեցին ձեզի անցան։

— Ինչո՞ւ, հիսապին տէֆթէրները ի՞նչ ե-
ղան քի մէջ խաղացին կ'ըսես կոր։

— Ի՛նչ պիտի ըլլան, մոլիւմա՛, Պէյօղլուի
կրակին երեցան, քիչ մնաց որ ես ալ իմինիս
հետը մէկտեղ պիտի երթէի . . . արթըս աչքիս
տէֆթէրը մի՛ կ'երեւնար։

— Իմ գիտցածս, ան տէֆթէրները չեն ե-
րեր եղեր, քու հացդ ուտողները կը պնդեն
կոր քի փախուցեր տէ սրա ես ըրեր։

— Սըռա մի . . . թէվէքքէլի չեմ ըսեր քի

իմ հայիս մէջը աղ չկայ։

— Պէս պէտքի հոտած սառնարաններուդ չատ խուլլանալիդ եղեր ես քի հային չէ եւէյերը։

— Քաշէ թուրդ, անօրէն, դիս հոս նախատելու համար կայնեցուցիր։

— Դուն ալ քաշէ . . . ախչ, մէկ, երկու։

— Կեցէ, կեցէ, քեզի ինչ տամ քի սա դռանին անցնելու մենամարտութենէն վազ անցնիս։

— Մեծ բան մը չէ։

— Ուզածիդ անունը տուր։

— Սա քոնթրաթիդ տակը խմզաթ դիր։

— Մէջի դրուածները չը կարդայած . . .։

— Ազատ ես կարդալու . . . կ'ուզես նէ տուր ինծի ես չուտ մը կը կարդամ, զերբ դուն այբը տեսնաս նէ վատերրմայի թէստերէ, բէնը տեսնաս նէ՝ մուկի խարան զանը կ'ընես։

— Սուս, մարդ չի լսէ Մեվլիստոփէլ, կամայ զրուցէ։

— Կամայ մի, հըմ, ես ուզած չահիտներդ հոս դանուելու ըլլային նէ ինչ պիտի ընէիր։ հէմ անոնք քու ինչ ըլլադ չեյտէն մի։

— Ո՞րկէ պիտի դիտնան, ախպար, անոնք գիս կէս — Աստուծոյ պէս կը պաչտեն, դուն որի՞ն դուռը կը չալես կոր։

— Իչթէ ախէկ ա՛, մատէմ քի դուն քու բերնովդ կարդալ չը դիտնալդ եխպար կ'ընես կոր, ես կարդամ տէ մտիկ ըրէ։

Ծօդուած Ա. Մանզումէ պիտի խոստովանի թէ՝ «Մամլոյ հետ ունեցած վիճաբանութենէն մէջ յաղթուած է, և եթէ տակաւին այս մասին դրկիքներ ունի, լոկ չանչանութիւններ, հարհարութիւններ և լկլըրտածութիւններ են։

— Ի՞նչ, խոստովանիմ թէ ես քի դրկիքներս չանչանութիւններ են, խապուլ ընողին հօրը խալուխը անիծեմ, ասիկայ իմ քաբեհամբաւանամուսիս գիւղ և Գոպեչ տալկէներուս թաւան թաւանա գլեմ է։

— Բայց քեզի համար կըսեն թէ՝ Մանզումէին մէկն ալ ինաւ մէպտէն չունենալն է։

— Անանկ է ամմա, հիմայ եղած էչքեարէն ալ հանեմ. լմնատըմ լմնատ, ատըմ քէչ մնըտատ։

— Անանկ է նէ, պիտի կուտինք . քաշէ՛ սուրդ։

— Ի՞նչ կընես, կեցիր, այդ յօդուածը չը ատօրայ ընելու համար սուլթան Մահմուտի պէշլիկ մը ունիմ, խայիլ կըլամ։

— Օ հօ՛, որպիսի լիաձեռն կուտիկէթ, դու պահճէճիկի սովին ատենը աղբատներէն մէկ պէշլիին մը . այսպէս թէրի տուր . . . կուգես որ տէֆթէրդ ցցունեմ, վրադ քանի օխա ալիւր եխլըքլէնմիշ ըլլալը խապաթ ընեմ։

— Ցցո՛ւր . . .

— Ա՛ռ, 8 . . . . . ղուրուչ։

— Էյ, աս իմ ըրած ծառայութենանս վարձքն շատ վարայ է, ախչ քիրասի պիտի չէ, հէմ ես իմ բոլոր կապուտաներս, կուտիկէթներս էչքեարէ կընեմ, ճակատս բաց աղդին ըսած եմ քի, «բաթրխլանէ մէմուրլարընա խասպէթէն պիր մաաշ վէրիլմէլի քի, իչէրին դույրուղընա սիւլիւք կիպի եաիըչընըլար»։

— վայ, հա՛ հա՛ հա՛, անոր համար է որ դուն ալ աղդին ծիծք բերանդ աւած օձի պէս ուզածիդ չափ էմմիշ կընես կոր։

— Հարցնող վինաւոզ չի կայ եա՛, դուն ալ ըրէ։

— Ինծի ինչ . . . ես հիմայ քեզի եախալամիշ ըրած եմ հոս . թէրէ եաղիէն խըլ քաչելու պէս քենէ . . . կը վրցունեմ։

— Չի տամ նէ։

— Գենէ բան ուզող կայ . . . ախչ . . քաչէ՛ սուրդ։

— Օ՛ֆ . . . ես աս խըզաար տարուան մահուա ղաղէվիճի մը ըլլամ տէ մօրուքս քու ձեռքդ խարթըրմիշ ընեմ, ինչ է նէ . . .։

— Իմ խօսքս մէկ է, ընդունեցար՝ աղէկ։ չընդունեցար . . . ի՛ զէն, ի՛ սուր։

— Ինչ է նէ Մեվլիստոփէլ, մէկդի թող տէ սա իլքինճի պէշլիը պէնտդ կարդայ։

— Ցախաթ գիտցած ըլլաս որ չատ աղդասէր ըլլալուս առաջարկութիւնդ խապուլ կ'ընեմ կոր։ Ցախաթ իլքինճին քիչ մը դժուարամաս է։

Ծօդուած Բ. Մանզումէ պէտք է հաստատէ թէ հիւանդանոցին տեսուչները կամ վախտացած և աղդին հաչիւ չտալու նպատակաւ թոյլ տուած ըլլայ որ տեսարանները երթին։

— Ի՛նչ, ինչ, դիտամամ . . . էյ, որ այդը

քէօռնալիքը տեսեր է քի՝ ես տէֆթէրները դիտմամբ թողուցեր եմ որ էրի։ Մեվլիսաս փէլ, աս խազալը խօսքը չատ կընես կոր . . . միտդ բան մը ըլլալու է. լսողը չըլսողը իրաւ կը հաւատայ ատ ետքը գէշի կ'երթայ . . . ախ, մանը թէվեէս կ'ելլայ . . . ։

— Սիրտդ ամուր բռնէ ատ այս յօդուածն ալ չստորագրելու համար բաղարըլըխի պատրկինք ։

— Ի՞նչ կ'ուզես նայինք ։

— Տէֆթէրիդ. մուճիպկինճէ միլլէթէն քանի՞ ղրուշ առնելիք ունիս . . . ։

— 100,000 ։

— Թամամ. ֆէտաքեարութեանդ փոխարէն քիչ է պիտի։ Ախորատ օր ծուն ծըմ բուն թէբէլէնմիշ եղար, հելէ ան կտրած ճէվիշներդ ալ քեզի ճասա . . . ։

— Գեահկի, վրայ ալ քանի մը ղօլաթա տայի տէ՝ ան խըտար կիւճլիւք, զահմէթ, մէչադաթ, տէրտ ու էլէմ վէ զայրիհիւմ չը քաշեի ։

— Էյ անանկ է նէ երթամ տիրոջս եաւկար եաւաշ ըլլամ, ոտքը ձեռքը պագնեմ տէ՝ քու հախիդ յատաչակայ թերթին մէջ ըրածուդ թալը մէկ-հովասանք մ'ալ չինէ ։

ՊՈՐՍԱՅԻՆ ԴՈՒՅՈՒԼԸ

Անցեալ չաբթու քանի մը օր պօրսային գոյուիլը ժողովրդեան եւ մանաւանդ սեղանաւորաց մեծ չփոթում պատճառեց. քօնսօլիտէներուն յանկարծակի կոտրելէն չատերուն խելքին գալը, ոմանց խանութնին ձգել փախչիլը եւ վերջապէս ամենուն մէկ մէկ կերպ ցաւերու հնարկուելնին անհնարին է նկարագրել. մինչդեռ մէկ կողմէն ամեն գօնսօլա բռնող իրենց այս ցաւը կողբայլին, միւս կողմէն. մեծ՝ կամուրջէն անցնող քանի մը Հռոմէական-ազգայնոց հետեւեալ խօսակցութիւնները կը լսէինք ։

— Անտոնիկ աղա, գօնսօլիտէլերին պէօյլէ պիրատէնճէ գըրըլմասընըն սէպէպնին պիլիրմիսինիզ ։

— Խայըր էֆէնտիմ պիլէմէմիմ. լաքին չօղ թէէսիւֆ իտէյօրում խայրճէ քիշիլերին վերտիկի զարարլարընա ։

— Նիչին պիլէմէյօրսունուզ սէպէպնին, պէնատէնիզ օ բլասյանըն ղըրըլըրը իւք աղչամըզը Վիչէնիկ ադանըն էվինէ իտիմ, սէօյլէյօրլարըզ քի պիտիմ դերերջանիկ Հասունեանըն Փարիզէ կիթմէսինէ օ դատար էհմմիյէթ վերմիչլեր քի, հէման ետրտա կապէթալարը պու բօլիթիզատան գօրդուպ չիւ պիհլերէ գայիպ օլմուչլար. պօրսա տակի օնլարա պագըպ պու օյունու օյնամըշ ։

— Վադաա հապը սէօհպէթ. եվէթ էօյլէ եա տէվլէթճէ բօլիթիզատա պօրսա էնէր պինէր տէ, մէկէր պիտիմ դերերջանիկ Հասունուն բօլիթիզասընտա ալէչ խուսուս Փարիզ կիպի պիր մահալէ կիթմէսինէ ճլմամալը մը. նէ Փարիզ վար տէվլէթէ լերլէ պիտիմ Հասուն էֆէնտինին մապէյնինէտ ։

— Զօղ սըչըրթասընըզ այ էֆէնտիմ. օ տօսթլուզ տէյլէ տիւչմէսինէտ բարչա բարչա օլուր ։

— Ներիցէք, ազճըք տա պիզ սէօյլէյէլիմ. պիզ գօնսօլիտէլերին տիւչմէսինէ սէպէպ Հասունուն Փարիզէ կիթմէսինին կէօսթէրյօրսունուզ, վադաա օնուն տա տէյլերի վար խէտ տէ, օնատան պաշգա վէ եէնի պիր բօլիթիզա սէպէպ օլտու քնահատլարընն դըրըլմասընա ։

— Նէ իմիչ աճապ օ սէպէպ ։

— Եօգ, բէք էհվէնն տէյլի ։

— Ա՜հան, իւզմէ պէնի, պիր եէնի հավատիս խէտ սէօյլէ ։

— Էվէթ եէնի պիր հավատիս, լաքին կոմիկ ադա նագլ էթսին,

— Ձանըմ միլլէթիմիզին հերճումածոզ գըրընըն պադը միւթէպէրլերի կէչէն կիւն Գումգափու էրմէնի բաթրիքխանէսինէ կիթմիչլեր, լաքին նէ իչ իչին վէ նէ սէօյլէմիչլեր օլտուղլարընը քիմսէ պիլէմէմիյինտէն, իչթէ հէր քէս պիրեր չիւպհէյե զահիպ օլուպ վէ Պօրսա տակի իլէրուտէ պիր պէօյիւք գարմագարըչըղլըզ վար օլտուղունու կէօրէրէք գօնսօլիտէլեր գըրըլմըչ ատր ։

— Ձանը չըղտըն պլանըն տա տակընըն տա, ծրագա պիր իչիմիզ եօգ ամմա չու պիզիմ հերճումածոզլարըն Հայլար բաթրիքխանէսինէ կիթմէսի հէյպէթտէ թէհլի տէյիլ, ատաղա նայըլ օլսա տա տույտաք ։

— Հիչ մերակ էյմէ, հարըն պօչպօղաղ Մամուլ տույտուղունտա չափուճաք աչիքեար իտէր ։

— Ատճէլէ էյմէ, օ նէ տօմուզ տուր քի, օ թարաֆըն սըրրընը ուճ տէրէճէ սաղլամայա ճահտ վէ զայրէթ իտէր, լաքին պիզիմ թարաֆտաքիլերտէ քիւմէտտէ կիզլիճէ սէօյլէնիլէն սէօզլերի ալէմէ իլան իտէյօր ։

— Ամեն կէպէրէյտի տէ գուրթուլայարըզ ։

— Շիմտի էվ պիզիմ սէօզ պիզիմ ա, հանի էկէր հերճումածոզլարըմըզըն սէսի պատար վէ էր նա կէճ պիզէ (Հասուն) էթտաթ խտէրլեր տերսէնիզ, սադըն ումմայըն. լաքին օնլարըն պու սիւքիւթիւ վէ հայլար բաթրիդհանէսինէ կիթմէչլերինէն հէլպէտտէ պիր էտաբ օլմալը ։

— Էվէթ օ սէօզէ օրթաղըմ. պունտարտա էօյլէլեր վար քի պիզիմ սէքիզ հիւզ լիրա իլէ սէքիզ կիւնտէ կէօրտիւյիւմիւզ իչի օնլար սէքիզ տաղիդէտ եալընըզ լիսան իլէ չիւրիւտիւյօրլար ։

— Մի սիս, պէնատէնիզ սէօյլէյիմ սիղէ, խոստուվանանք դայրն, պու մեսէլէտէ նէ պիզ, նէ Հասուն վէ նէ տէ Հասունուն Փարիզէ Լօնտարայա եախօտ ատա ուղաղտրա կիթմէսի պիր վարա էթմէզ, եալընըզ չալըչմայըզըզ չու հերճումածոզլարըն իչինտէն չէնեէլի վէ ադըլը քիմսէլերի վէ կախախայտա վարդապետլերին պիր գայընը պէրիյէ ալտալտըճ խէտ, պու պօռու էօթէր, եօքատա պօչունտա ադընթըրմա քիւրէք չէքմիչ օլուրուզ, ատիչօ, (կը մեկնի) ։

— Սանքի ֆէնտա սէօյլէմէտի ։

— Էվվէթ, թամ սէօզ խտի ։

— Ատատմ սիզ տէ ամմա յուտահատել օլմուշսունուզ, պէնիմ ումմուտումս չօգ մուր Հասունեանա։

— Հասուն մասուն, վարտա իթմէզ, պիր ան էվվէլ չունըլարըն գուրտուղու թուրչու սունուն մայասընը պօզմալը ։

— Ամանո՛ն, մեռեն[illegible] ըլըղընը սեվկենլեր, չու քօր օլասըճանըն էլինտէն պէնի զուրթա-
ըըն . . . . . .

— Մամու՛լ, Մամու՛լ, ալ հերիք է . քա հոգի, արթըխս մարդը քարէ, փատէ չինված չէ եա՛ . իչտե արթըխս պիչիմի պէրիր կընաց, ալ եախան թօղ տուր :

— Ինի պիչիմի գալու բան չէ, ոսկորներ մը ունի քի՝ տէյմէ մէնկենէյով չըտկուելիք չու-
նի, զաթը պիթիմը ծուռ է հերիֆին :